

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæsti oquarta. Vtrum Deus possit præcipere malum fieri.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

simpliciter de illis: si autem vna sit de vno conditionaliter, alia verò sit de opposito simpliciter, non oportet quod sint contrarie: nunc est ita, quod voluntas antecedens non est simplex voluntas, sed conditionata (reipote quod omnes saluentur) intelligendum est si agant ea que congruunt ordini nature in fine, voluntas autem consequens est voluntas simpliciter (scilicet quod saluetur iste qui hoc fecit, & damnatur ille qui non fecit) que bene fiat cum prima, vt de se patet.

12 Ad secundum respondetur, quod voluntas consequens non solum est de executione ordinis pertinentis ad voluntatem antecedentem, sed est de omni eo quod iuste euenit, & istud potest contrariari voluntati antecedenti, quia non solum iuste euenit, quod boni saluentur (quod consonat voluntati antecedenti) sed etiam quod mali damnentur, quod non pertinet ad executionem ordinis spectantis ad voluntatem antecedentem.

13 Ad tertium argumentum respondetur, quod hoc solum probat, quod non est verum vniuersaliter, quod deus possit velle voluntate consequente omne oppositum eius quod vult voluntate antecedente, quia sic sequeretur quod posset velle mala fieri, tamen non probat quod in aliquo casu posset velle voluntate consequente, oppositum eius quod vult voluntate antecedente, & si ex vno concludatur omne, est fallacia consequentis: sequitur enim, istud non potest fieri, ergo non omne, sed non e conuerso. Non enim sequitur, non omne potest fieri, ergo non istud.

14 Ista sunt opiniones, quarum secunda videtur magis accedere ad veritatem, licet in aliquo deficiat. Ad quod sciendum, considerandum est quod distinctio voluntatis diuinae per antecedentem & consequentem non est ex parte ipsius voluntatis, sed potius ex parte volitorum. Dicitur enim aliquid vultum voluntate consequente quando est volitum in se, ita quod super illud fertur voluntas diuina, sed dicitur vultum voluntate antecedente, quando non est volitum in se, ita quod super ipsum feratur voluntas, sed super suum antecedens, ad quod natum est consequi, licet non ex necessitate. Sicut quia deus vult simpliciter homini dare talem naturam (scilicet rationalem) ad quam sequuntur vel nata sunt consequi tales operationes, per quas potest acquirere beatitudinem, ideo deus volendo antecedens simpliciter dicitur in ipso antecedente velle cetera que nata sunt consequi ad illud antecedens secundum conuenientiam, licet non ex necessitate. Similiter cum deus præcipit aliquid vel omnibus generaliter, vel alicui specialiter, vult quidem ipsum præceptum simpliciter & in se, & in ipso præcepto, quasi in quodam antecedente, vult voluntate antecedente quicquid natum est conuenienter sequi ad præceptum, licet non semper & ex necessitate sequatur, quia ergo ad præceptum Dei sequi debet obedientia hominis subditi in executione præcepti: ideo deus præcipiendo quodcumque & cuicumque vult voluntate antecedente obedientiam & executionem rei que præcipitur, nisi quod distinguendum est de præcepto, quia aut proponitur vt præceptum, & sic verum est quod statim dictum est, aut proponitur vt documentum solum, & hoc præcipitur ab eo cui fit præceptum, & tunc præcipiens non vult aliquo modo rem que præcipitur, nec in se, nec in suo antecedente, quia non proponitur vt præceptum, antecedens ad executionem, sed vt documentum ad aliorum instructionem, & tale fuit præceptum Domini, Mar. 7. qui postquam sanauerat surdum & mutum, præcepit ne cui dicerent, quanto autem magis eis præcipiebat, tanto magis prædicabant, nec tamen peccauerunt vt transgressores præcepti, quia illud proponebatur magis vt documentum, quam vt præceptum, vt patet ex glossa Aug. per hoc enim instruantur beneficientes vt non querant gloriam mundi, & beneficiati vt non sint ingrati, nec tamen est in tali modo loquendi fictio, quia sic loquendo figurabat Christus in se, & in illis quibus loquebatur, membra ecclesie, in quibus debet esse fuga propriae gloriae, quantum ad beneficiates, & fuga ingratitude quantum ad beneficiarios, quae duo figurabantur in illo facto, vt dictum est, propter quod verus est sermo figuratiuo modo: puto etiam quod non esset falsitas, nec fictio in præceptis diuinis per modum præcepti sumptis, dato quod deus nullo modo veller voluntate consequente illud quod præcipitur, præceptum enim non est directum & semper signum, quod præcipiens vult rem præceptam fieri, sed solum quod velit subditum

obligare ad faciendum illud quod præcipitur. Et hoc clarum est in præceptis diuinis, per que deus vult simpliciter nos obligare, sed non vult simpliciter rem præceptam fieri, alioquin semper fieret.

15 Similiter in præceptis humanis. Prælati enim religiosi, quandoque præcipit subdito aliquid graue, volens eum per præceptum ligare, & tamen nec vult, nec intendit, quod res quam præcipit, fiat. vnde quando subditus parat se ad exequendum præceptum, prælati reuocat, ita quod præceptum est directum signum voluntatis præcipientis, quod velit obligare subditum ad exequendum præceptum, sed non est directum signum, quod velit rem præceptam impleri: talia enim præcepta sunt vel ad fumendum experimentum de obedientia subditi, vel ad ostendendum pluribus obedientiam vniuersi, quasi pro exemplo.

16 Ad primum argumentum patet solutio ex eo quod statim dictum est, quod præceptum non semper indicat voluntatem præcipientis, quia præcipiens vult rem præceptam fieri, sed illam quam præcipiens vult obligare illum cui præcipit ad faciendum quod præcipitur, & hoc est semper. Vel dicendum ratione materie, quod deus nihil præcipit quin velit illud fieri (saltem voluntate antecedente.) Ad illud in oppositum per idem, quia immolatio Isaac fuit voluntate antecedente, non consequente.

QUESTIO QVARTA.

Vtrum deus possit præcipere malum fieri.

Thom. nihil.

Quæritur vtrum deus possit præcipere malum fieri. Et videtur quod sic, quia occisio innocentis est mala, similiter concubitus fornicarius, & spoliare alienum re sua, sed omnia hæc inueniuntur præcepta à deo, primum Gen. 22. de occisione Isaac. Secundum Osee. 1. accipe mulierem fornicariam, &c. Tertium Exo. 11. ergo deus potest præcipere mala fieri.

CONTRA. nullus obediens diuinis præceptis male facit, si ergo deus posset præcipere mala fieri, tunc male faciens obediret diuinis præceptis, & ita non male faceret, quod implicat contradictionem, scilicet quod male faciens non male faciat, quare &c.

RESPONSIO. Quæstio ista non intelligitur de malo pena, constat enim quod illud cadit sub præcepto diuino & humano, vt illud Exo. 22. maleficos non patieris viuere humano, vt illud idem secundum leges ciuiles in multis casibus: intelligitur ergo de malo culpæ, & de hoc dicendum quod aut queritur de malo culpæ coniunctum (hoc est, remanente sub conditione mali) aut diuisum. Si coniunctum dicendum quod non, quia sicut est in naturalibus, sic suo modo est in moralibus, sed in naturalibus, sic est quod bonitas & perfectio rei naturalis consistit, & conferuat in sequendo motum sibi inditum à natura superiori (vt patet in moribus grauium & leuium, & aliarum rerum naturalium) ergo similiter est in moralibus, quod bonitas moralis nostre voluntatis consistit in sequendo motum sibi inditum à superiore voluntate diuina: hic autem motus est secundum præceptum naturale nobis diuinitus inditum, vel aliud superadditum, ergo voluntas nostra sequens vel faciens secundum præceptum diuinum non male facit, non præcipit ergo nec præcipere potest deus mala fieri coniunctum, accipiendo scilicet quod remaneant sub conditione mali.

4 Si verò intelligatur diuisum an deus possit præcipere aliquid non quod fit malum fieri dum præcipitur, sed quod esset malum fieri, nisi à deo præciperetur. sic quæstio ista est eadem cum illa qua queritur, Vtrum deus possit dispensare in præceptis Decalogi, quia cum dispensatio faciat de illicito licitum, & quæ sunt contra præcepta sint illicita & mala, si deus potest dispensare in præceptis, tunc deus potest facere de malis & illicitis bona & licita, & tunc potest ea præcipere, & sic deus posset præcipere mala fieri: non que tunc essent mala, sed quæ essent mala exclusa dispensatione diuina, alias non posset præcipere mala fieri.

5 Circa quæstionem ergo istam tria videbuntur. Primum est quid sit dispensatio. Secundum erit quæ præcepta sunt

Tho. 1. 2. q. 110. ar. 3.

sunt dispensabilia & quæ non loquendo in generali. Tertium erit specialiter an in præceptis decalogi cadat dispensatio & ex his patebit quod queritur. s. vtrum Deus possit præcipere mala fieri diuini modo prius expofito.

Quantum ad primum sciendum est quod hæc tria differunt interpretatio præcepti, dispensatio & reuocatio. Interpretari enim præceptum est dare rationabilem intellectum præcipientis & præcepti nõ tollendo obligationem in aliquo, sicut interpretamur quod ieiunium quadragesimæ nõ obligat pueros impuberes, nec grauiter infirmos, nec propter hoc tollitur aliqua obligatio ab illis qui huic præcepto subduntur, & talem interpretationem potest quælibet facere in valde manifestis, vt in casu iam dicto de grauiter infirmis, & de pueris quod non teneantur ieiunare, sed in dubiis pertinet ad illum solum quæ condidit, aut ad patrem vel superiorem. Dispensatio verò & reuocatio important amotionem obligationis præcepti, sed differet, quia dispensatio importat amotionem obligationis præcepti in casu & quo ad aliquem vel aliquos, non autem quo ad omnes, sed reuocatio absoluta importat amotionem obligationis quo ad omnes, amota autem obligatione siue quoad aliquem specialiter per dispensationem, siue quo ad omnes generaliter per absolutam reuocationem efficitur licitum quod prius fuisset illicitum, & sic habemus tria circa præceptum, scilicet reuocationem quæ tollit obligationem simpliciter quo ad omnes, sicut si papa reuocaret ieiunium quadragesimæ nullus obligaretur tunc ad ieiunandum, habemus etiam dispensationem quæ tollit obligationem quo ad aliquem vel aliquos sola, sicut si dispensaretur cum aliquo quod non ieiunaret in quadragesima. Habemus tertio interpretationem quæ nõ tollit aliquam obligationem, sed declarat solum intentionem præcipientis & præcepti, ista tamē declaratio quandoquod vocatur dispensatio, nõ quia tollat aliquam obligationem præcepti secundum rem, sed solum secundum appareniam in quantum conscientia dubitantis est ligata quousque fiat declaratio, & sic patet primum.

Quantum ad secundum notandum quod præceptorum quedam sunt affirmatiua & quedam negatiua quæ vocantur prohibitiones, & fiunt de malis de quibus prius dicemus. Horum enim præceptorum quedam sunt in talibus malis quæ non essent mala nisi essent prohibita, sicut comedere carnes feria sexta non esset malum nisi esset ab ecclesia prohibita. Alia sunt de talibus malis quæ secundum se sunt mala, & ideo prohibentur sicut furtum & similia. De primis præceptis quæ sunt de talibus malis quæ non essent mala nisi essent prohibita. Tenendum est generaliter quod omnia sunt dispensabilia, cuius ratio est, quia illa à quibus potest amoueri conditio ponens totam rationem illiciti sunt dispensabilia, sed ab illis quæ solum sunt mala, quia prohibita potest amoueri conditio ponens totam rationem illiciti, ergo omnia illa quæ solum sunt mala, quia prohibita sunt dispensabilia. Maior apparet ex dictis, quia dispensatio est amotio obligationis per quam aliquid fieri erat illicitum quantum ad præcepta negatiua de quibus loquimur. Minor probatur, quia in illis quæ solum sunt mala (quia prohibita) tota ratio illiciti est prohibitio, sed prohibitionem potest amouere qui fecit, Deus videlicet vel homo secundum varietatem præceptorum diuinorum vel humanorum, ergo ab omnibus quæ solum sunt mala, quia prohibita Deus vel homo potest amouere conditionem quæ ponit totam rationem illiciti, omnia ergo talia sunt dispensabilia.

De illis autem præceptis quibus prohibentur ea quæ sunt mala secundum se, & nõ solum, quia prohibita hoc tenendum est in generali, quod si ab illis potest amoueri ratio mali ipsa sunt dispensabilia per rationem iam factam. Si verò conditio apponens rationem mali nõ possit à talibus amoueri ipsa non sunt dispensabilia, talia autem videntur communia præcepta iuris naturalis vt pote quod non est iniuste agendum, & debitum non est subtrahendum & consimilia, quia enim hæc continent formaliter ipsam rationem iusti & debiti, oppositum non potest habere rationem liciti, sed habet se per rationem iniusti & indebiti, propter quod Deus non potest dispensare quod iniuste agendum sit.

Similiter dicendum est de præceptis affirmatiuis, quia quedam sunt quibus præcipiuntur talia bona quæ nõ sunt necessaria fieri, nisi quia sunt præcepta sicut dicere tales psalmos in ecclesia, vel extra, & hæc sunt dispensabilia per eandem rationem, per quæ & præcepta negatiua quæ prohibent illa quæ nõ sunt secundum se mala, quia licet in illis tota ratio mali est ex prohibitione, sic in istis tota ratio boni necessaria est ex præcepto, propter quod sicut amota prohibitionem ab illis possunt fieri licite, sic in istis amota præceptio possunt omitti licite.

Alia verò sunt præcepta quibus præcipiuntur talia bona, quæ secundum se sunt necessaria vel debita fieri semper, vel loco & tempore, vt iuste agere, diligere deum, honorare parentes, & consimilia, & inter hæc illa quæ sunt talia, à quibus possit amoueri ratio debiti, illa sunt dispensabilia, si qua verò sunt talia, à quibus nõ possit amoueri ratio debiti, illa nõ sunt dispensabilia. Et talia sunt vniuersalia præcepta iuris naturalis, vt pote quod est iuste agendum. Sicut enim opposita principiorum vniuersalium in speculatiuis non possunt esse vera, nec ea potest concedere aliquis sanus mente, vt dicitur. Metaph. sic opposita principiorum vniuersalium, in practiis nõ possunt esse bona aut licita, nec eis tanquam bonis potest assentire aliquis sanus mente. De specialibus autem præceptis patebit in sequenti articulo, sic igitur patet secundum.

Quantum ad tertium, s. vtrum præcepta decalogi sint dispensabilia. Dicitur quidam quod nõ, quantum ad illa quæ primo & per se, & directe pertinent ad talia præcepta, sed solum quantum ad illa quæ pertinent ad ea secundario, & per quandam deductionem. Quod declarat sic, quia præcepta decalogi quantum ad ea de quibus sunt primo & directe, nõ sunt quod ad talem habeatur talis ordo, puta ad parentes ordo secundum honorem, & ad innocentem ordo in non inferendo nocumentum, occidendo, furando, & sic de aliis, sed sunt de hoc, quod manente debito talis ordinis, homo nõ se habeat inordinate vel indebitè subtrahendo alicui bonum quod debet impendere, vel inferendo malum vel nocumentum quod debet non inferre, & consiat quod hoc non est dispensabile, eo quod oppositum per se habet rationem mali, & illiciti, & non potest habere rationem boni vel liciti, quod enim homo se habeat indebitè vel inordinate, siue subtrahendo bonum debitum, siue inferendo nocumentum indebitum, semper est malum & illicitum.

Alia autem pertinent ad dicta præcepta secundario, & per quandam deductionem, illa, scilicet quæ determinant & applicant ad specialem materiam prædictam rationem iusti, & debiti, iniusti & indebiti. Verbi gratia, ad præceptum decalogi affirmatiuum directe pertinet, quod debitum exhibeatur manente ratione debiti, sed quod tali persone debeatur hoc debitum (puta parentibus honor) est quedam deductio ex illo præcepto. Similiter ad præceptum negatiuum decalogi pertinet directe quod nihil iniustum vel indebitum fiat, quod autem occisio innocentis sit iniusta, est quedam deductio ex illo præcepto, & talia pertinent ad præcepta decalogi secundario, & sunt dispensabilia, quia eorum opposita possunt esse in casu bona propter aliquam magnam manifestandam, circa statum gratiæ, sicut fuit de acceptione mulieris fornicariæ, & potuit esse de immolatione Isaac. Causa autem est, quia à materia talium præceptorum maxime secundæ tabulæ, quæ ordinat hominem ad proximum, separabilis est (saltem virtute diuina) ratio debiti, quoad præcepta affirmatiua, vt quod filius nõ debeat honorare parentes, vel ratio indebiti quoad præcepta negatiua, vt quod non sit indebitum, quod iste interficiat illum innocentem, vel quod accedat ad mulierem præter legem matrimonii, & sic de aliis præceptis secundæ tabulæ, propter quod omnia talia sunt dispensabilia. Sed à materia præceptorum primæ tabulæ quæ ordinat hominem ad Deum non potest amoueri ratio debiti, quoad personas inter quas attenditur talis ordo, licet possit amoueri quantum ad ea secundum quæ attenditur ille ordo, vt sunt determinata sacrificia, vel alij ritus seu ceremoniæ (vt postea plus patebit) & ideo hæc præcepta nõ sunt dispensabilia quantum ad primum, sed solum quantum ad secundum.

Sed illud non videtur bene dictum, quia aut isti intendunt quod ad præcepta decalogi nõ pertinent directe,

Vide Tb. 6.
Cate. 7. in
pra.

nisi vt debitus ordo seruetur stante debito habendi absq; determinatione ad specialem materiam, aut intendunt q; ad præceptum decalogi nihil potest pertinere nisi prout includit rationem talis debiti. Si intendunt primo modo sicut & videntur intendere (vt apparet ex verbis eorum) malè dicunt, quia secundum hoc solum essent duo præcepta decalogi, vnum affirmatiuum, scilicet q; homo se habeat iuste, ordinatè & debitè ad illos ad quos tenetur sic se habere, & aliud negatiuum, scilicet quòd homo non se habeat iniuste, inordinatè, & indebitè ad illos ad quos tenetur opposito modo se habere. In his enim duobus tota ratio debiti ordinis seruatur. Istud autè est expresse contra intentionem scripturæ, Exod. 22. vbi ponuntur decem præcepta decalogi applicata ad specialem materiam, à quorum numero decalogus nominatur. Est etiam contra opinionem illius, cuius opinionem dicit se sequi.

14. Si verò intelligant secundo modo, scilicet quod nihil pertinet directè ad præcepta decalogi, nisi vt fiat sub ratione prædicti debiti. Istud non sufficit ad hoc q; sint indispensabilia, nisi plus dicatur, cuius ratio est, quia nihil potest pertinere ad quodcunque præceptum, vt materia illius præcepti, nisi prout fiat sub ratione debiti fieri vel non fieri quoad præceptum affirmatiuum vel negatiuum alioquin nulla obligatio esset in præcepto, si ergo illa præcepta essent indispensabilia, quia materia eorum includit rationem debiti, qua stante oppositum necessario est. indebitum & illicitum, sequitur quòd omnia præcepta de mundo essent indispensabilia, quia omnia idem includunt, hoc autem est absurdum.

15. Item dispensatio importat amotionè debiti & obligationis à præcepto in quo dispensatur, vt dictum fuit prius. Ex hoc sic arguitur, oppositorū oppositè sunt causæ, sed causa dispensabilitatis est, quia à materia præcepti est separabilis ratio debiti vel obligationis, ergo causa indispensabilitatis est, quia à materia præcepti non potest separari ratio debiti vel obligationis, & nõ quia materia præcepti includat rationem debiti. Hoc enim commune est omni præcepto dispensabili & indispensabili.

16. Dicendum est ergo aliter consequenter his quæ dicta sunt prius, q; aliqua præcepta decalogi sunt indispensabilia, alia verò non. Cuius ratio est, quia illud præceptum est indispensabile, cuius materia includit intrinsicè vel inseparabiliter rationè debiti (si sit affirmatiuum) vel indebiti si sit negatiuum, ista apparet ex ratione indispensationis prius dicta: propter hoc etià dictum est q; vniuersalia principia iuris naturalis sunt indispensabilia, sed quædam præcepta decalogi sunt talia, quædam verò non, ergo, &c. Minor declaratur, quia proxima & immediata materia illorum trium præceptorū nominata mox inuoluta est cum malo (vt furari, machari, mentiri) quæ sunt proxima & immediata materia illorū trium præceptorū, non machaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Furari enim est accipere rem alienam inuito Domino. Machari est accedere ad mulierem non suam. Mentiri est asserere vel negare aliquid cuius oppositum mente tenetur. Qui enim vitur re nõ sua, vt sua, manente hac cõditione abutitur re illa. Et idem est de muliere non sua. Qui etià insinuat voce se tenere mente quod nõ tenet abutitur voce, vt est signū cõceptus mētis, ita q; manente tali natura, & tali conditione rerū, ipse actus includit abusum ex ratione terminorū, & ideo ratio indebiti inseparabilis est à proxima materia istorū præceptorum ea manente, propter quod omnino sunt indispensabilia.

17. Idem est de illo præcepto negatiuo primæ tabulæ, nõ periturbabis in nomine meo, quia periturbium includit mendacium, & præter hoc irreuerentiã diuinam, quæ nõ potest habere rationem liciti, vt statim dicitur.

18. De alio autè præcepto secundæ tabulæ, scilicet, non occides, non est ita clarum, quod materia eius contineat inseparabiliter rationem indebiti, imò clarum est, q; si sumatur generaliter secundum rationem nominis nõ est sic licitum occidere quin in multis casibus sit licitum, & secundum legem diuinã, quæ dicit Exod. 22. maleficos non patieris viuere, & secundum leges humanas, quæ idè dicit in pluribus casibus, ergo nõ pertinet ad præceptum decalogi nõ occidere secundum generalem rationem nõ

minis, nec vt quidã dicunt sub hac additione, nõ occides iniuste, quia cum præcepta decalogi negatiua prohibeant ea quæ sunt mala secundum se, oportet q; materia præcepti secundum se includat rationè iniusti vel mali, & non solum generali & extrinseca additiõne, quia similis additiõ potest fieri circa quamcunq; materiam, quæ non est de se illicita, vt pote si dicatur, nõ ibis per campum iniuste, vel non equitabis equum alterius iniuste, & sic erunt tota præcepta decalogi, quot erunt actus qui possunt iniuste fieri, quod est absurdum.

19. Restat ergo q; illud præceptum, nõ occides (vt pertinet ad decalogum) aut intelligatur de occisione innocentis (vt lex videtur exponere dum excipit maleficos) & sic illud præceptum potest capere dispensationè nõ hominis, sed Dei, qui cū sit dominus vitæ & mortis, eius autoritate potest licitè occidi nocens & innocens, aut oportet quòd intelligatur de occisione quæ fit autoritate priuata, quod etiã videtur haberi ex lege quæ excipit occisionem quæ fit autoritate publica, quando dicitur, maleficos nõ patieris viuere, Exo. 22. Ibi enim loquitur de iudiciis, quorum executio pertinet ad personas fungentes autoritate publica, & sic non est dispensabile, quia nunq; licet autoritate priuata hominè occidere, & si de mādato diuino aliquis alium occidat, non dispensatur in præcepto, quia nõ occidit autoritate priuata, quod prohibetur solum per illud præceptum nõ occides, sed occidit autoritate publica Dei qui est vniuersalis iudex & dominus, & sic patet de præceptis negatiuis an sint dispensabilia an non.

20. Alia enim duo, si non cõcupiscas rem proximĩ tuĩ, non vxorẽ, &c. Sunt eiusdè rationis quo ad dispensabilitatem vel non dispensabilitatè, sicut illa duo, nõ machaberis, & nõ furtũ facies, quia nõ differunt nisi secundum actum interiorem & exteriorem.

21. De præceptis autem affirmatiuis dicendum q; quædam ordinat hominem ad deum, vt illa quæ sunt primæ tabulæ, & vnum ordinat hominem ad proximũ, & pertinet ad secundam tabulam, scilicet honora patrem & matrem, & vtrobiq; materia præcepti habet annexam rationem debiti, debitum enim est vt homo credat in Deum vnum & verũ quod pertinet ad primum præceptũ quod quandoq; proponitur negatiue, vt Exo. 20. Non habebis deos alienos, quandoq; verò affirmatiue, vt Deut. 6. Audi Israel dominus Deus tuus vnus est, &c. Et recitatur à Domino, Mat. 12. Debitum etiã est vt homo honoret Deũ quod pertinet ad tertium præceptum illud, si memento vt diem sabbati sanctifices, debitum etiã est vt filius honoret parentes. Veruntamè ratio debiti differenter annexa est materiæ præceptorum quæ ordinat nos ad Deum, & materiæ illius præcepti quod ordinat hominem ad proximum, quia primis præceptis annexa est ratio debiti inseparabiliter, alij autem præcepto nõ. Cuius ratio est, quia sicut est in esse naturali rerum sic est in esse morali, nunc est ita q; in esse naturali rerum dependentia quæ res habent ad causam primam inseparabilis est à rebus, dependentia autem quam res habent ad se inuicem separabilis est ab eis, saltem virtute diuina, potest enim Deus facere accidens sine subiecto, quod tamen secundum naturam dependet ad subiectum, & effectum causæ secundæ sine causâ secundâ, ergo similiter est in moralibus q; ordo debiti creaturæ rationalis ad Deum est inseparabilis à creatura, sed ordo debiti creaturæ ad creaturam separabilis ab ea (saltem autoritate diuina) & ideo nulla autoritate potest debite fieri quòd non credatur in deum, vel q; Deus non honoretur, quia opposita horum includunt inseparabiliter rationem debiti, sed bene potest fieri q; pater non honoretur aliquo modo, quia debitum filij ad ad patrem separari potest autoritate diuina nõ humana, sicut solus deus potest tollere naturales rerum dependentias, propter eandem rationem potest licitè fieri quòd innocens occidatur autoritate Dei (vt prius dictum fuit) & idem posset dici de omnibus præceptis secundæ tabulæ si materia eorum non includeret intrinsicè rationem indebiti, sed solum extrinsecè quemadmodum materia iam dictorum præceptorum, vt magis patebit in solutione argumenti.

Vtrum voluntas nostra possit conformari voluntati diuine.

Thom. nihil.

Circa distinctionem istam duo queruntur. Primum est, vtrum voluntas nostra possit conformari voluntati diuine. Secundum est, vtrum omnes teneantur ad conformandum voluntatem suam diuinam voluntati, maxime quantum ad volitum. Ad primum sic proceditur. Et videtur quod voluntas nostra non possit conformari voluntati diuine, quia conformitas est conuenientia duorum in vna forma, sed voluntas diuina & nostra non possunt in aliqua forma vna conuenire, neque secundum speciem, neque secundum genus, ergo non potest inter eas esse aliqua conformitas.

2. Item relatiua equiparentia ad conuertentiam dicuntur, sed conformitas est relatio equiparentia, ergo si voluntas nostra diceretur conformari voluntati diuine, sequeretur quod voluntas diuina posset dici conformari voluntati nostre, quod non dicimus.

3. **IN CONTRARIUM** est, quia voluntas vere obediens conformatur voluntati precipientis, sed multi sunt vere obediētes diuini preceptis, ergo voluntas multorum conformatur voluntati diuine.

4. **RESPONSIO.** Cum querimus de conformitate voluntatis nostre ad diuinam, aut querimus de conformitate earum secundum esse reale vel in essendo, prout quolibet est quedam res secundum se, aut querimus de conformitate earum secundum tendentiam in obiectum. Primo modo, qualibet voluntas creata conformatur voluntati diuine. Cuius ratio est, quia omnis imago est aliquo modo conformis rei, cuius est imago, sed omnis voluntas creata est imago voluntatis diuine, ergo est aliquo modo ei conformis. Hæc autem conformitas non est participando eandem naturam specificam, sed in participando aliam, speciei tamē demonstratiuam, sicut expositū fuit supra dist. 3. lib. 2. dist. 16. Sed de hac conformitate non querimus nunc, sed de illa que est secundum tendentiam in obiectum, secundum quā fortiter esse morale secundū quod dicitur bona vel mala moraliter. Circa quā considerandum est quod talis conformitas plurium voluntatum semper attenditur secundum aliquod vnum: illud autem vnum aut se habet ad vtramque voluntatē conformiter, ut pote quādo duo voluntatem eandem, vel propter eandem, vel secundum eandem habitum, aut se habet dissimiliter, sed tamen correspondenter (sicut cum aliquis vult aliquam rem, alius autem non vult eam) vult tamen & placet ei quod primus ea velit, sicut Abraham vult occidere filium, Deus autem hoc non vult simpliciter, tamen vult quod Abraham illud velit.

5. Quantum ad primū modum attenditur triplex conformitas, vna quantum ad obiectū, quando idem est volitum, que vocatur conformitas secundū causam materiam, vocādo materiam, non in qua sit actus voluntatis, sed circa quā est obiectiuē. Secunda conformitas est, quantum ad habitū, quando duo eodē habitu aliquid volunt, puta iustitiam vel charitatem, & hæc vocatur conformitas secundū causam formalem, quatenus habitus est quedā forma potestatis dans modū actui. Tertia est secundū causam finalem, vtrum plures volunt aliquid propter eundem finem. Conformitas autem que attenditur penes secundū modū vocatur a quibusdā conformitas secundum causam efficientem, scilicet quando aliquis vult illud quod alius vult eum velle & istud est verum, vbi velle vnius est causa mouens & inclinat vniuersum alterius, quia tunc vnum velle est aliquo modo causa efficiens alterius, vbi autem non est sic, locum non habet quod dicitur.

6. Ex his patet quod queritur, scilicet quod voluntas nostra potest conformari voluntati diuine, primo modo scilicet quoad volitum, potest enim homo idem velle quod deus vult, ut de se patet, sed secundo modo proprie non potest, quia non potest esse in deo & homine habitus vnius rationis, secundum analogiam tamen dicitur in deo charitas & in nobis. Quantum autem ad tertium modū, possibilis est conformitas inter nos & deū, quia sicut deus vult omnia propter se, & nos possumus velle eadem vel etiam alia propter deū. De quarto autem modo, scilicet quod vellems illud

22. Ex his patet illud quod proponitur in titulo questionis, scilicet quod Deus potest precipere, quedam mala fieri non coniunctim, sed diuisim, quia quedam que alias essent mala & illicita ex precepto diuino sunt bona & licita, non autem est hoc verum vniuersaliter de omnibus malis, & causa dicta est.

23. **A D ARGUMENTUM** in oppositum dicendum quod occisio innocentis non sic est mala quin ratio mali sit ab ea separabilis auctoritate dei, qui est plenus dominus vitæ & mortis, & ideo potuit a deo precipi. De concubitu autem fornicario, & ablatione rei alienæ dicendum est quod nunquam fuerunt precepta a domino cum includant intrinsecè & inseparabiliter rationē indebiti, sed Deus potest mutare naturas & condiciones rerum, potuit ergo facere quod mulier que non erat Ofæ per perpetuum vinculum matrimonii esset eius ad temporaneum usum, & sic accessit ad suam, nec est fornicatus, quia fornicari est accedere ad non suam, similiter potuit Deus facere quod res que erant Ægyptiorum fierent Hebræorum, vel ex mero dono dei qui est dominus omnium, vel in recompensationem laboris & seruitiū quod impenderant Hebræi Ægyptiis, & sic Hebræi non abstulerunt rem alienam, sed suam, & ideo non sunt furati. Nullo ergo modo facta est dispensatio in illis preceptis non mechaberis, & non furtum facies, quia non est factum quod a mechia & furto manētibus in natura sua sit ablata ratio illiciti quod pertinet ad dispensationem, sed solum mutata est natura vel conditio rei ut iam in ea non habeant locum mechia & furtum, nec est ibi aliqua dispensatio, si enim alicui esset prohibitum bibere vinum & vinum ipsi oblatum mutaretur in aquam, certe posset bibere illud vinum conuersum in aquam absque dispensatione. Semper enim dispensatio fit quando manente materia precepti in sua natura & conditione amouetur ab ea ratio obligationis vel illiciti. Hoc autem amoueri non potest a materia illorum preceptorum, quia includitur in ea intrinsecè, ut dictum est. Si autem forma precepti esset talis non accedas ad hanc mulierem, vel non accipias hanc ouem, licet in veritate mulier sit non tua, & ouis non tua quia tamen in materia precepti non includuntur intrinsecè, sed sunt condiciones extrinsecæ in talibus preceptis, posset cadere dispensatio per hoc quod de non tuo efficeretur tuum, quia tunc non esset mutatio materie precepti, sed ablatio conditionis adiunctæ, que ponebat rationem illiciti.

24. **ARGUMENTUM** adductum pro altera parte solum probat, quod Deus non potest precipere mala fieri coniunctim (scilicet quod remaneant sub conditione mali) quod concessum est.

DISTINCTIO XLVIII.

Sententia literæ Magistri in generali & speciali.

Sciendum quoque est. Superius determinauit Magister de causalitate diuine voluntatis, hic vero determinat quomodo se habeat voluntas nostra in conformitate ad diuinam. Et diuiditur prima pars in duas. Primo determinat interum. Secundo excludit quasdam obiectiones. Secunda ibi, Ex quo soluitur. Prima diuiditur in tres. Primo ostendit quod voluntas nostra bona non semper conformatur voluntati diuine in volito. Secundo quod voluntas diuina per voluntatem nostram malam adimpletur. Tertio mouet contra hoc obiectionem, & soluit. Secunda ibi, Illud quoque. Tertia ibi, Sed adhuc opponitur. Hæc est diuisio & sententia in generali.

2. **IN SPECIALI** sic procedit, & proponit primo quod aliquando est mala voluntas hominis idem volentis quod Deus vult, sicut mali filij volunt mortem patris quā deus vult. Postea dicit quod bona voluntas dei per malas hominum voluntates adimpletur, sicut fuit in morte Christi: volebat enim Deus Christum mortem sustinere, sed non Iudeos inferre. Postea mouet circa hoc obiectionem, & soluit, ut patet in litera. Postea excludit quasdam obiectiones, & dicit quod passio Christi placebat sanctis, non in quantum fuit poenalis, sed in quantum fuit salutifera, & quod passiones sanctorum diuersis causis possunt sanctis piacere. In fine vero epilogat imponens finem primo. Et in hoc terminatur sententia lectionis, & per consequens conclusionis primi libri Sententiarum.